

MOTIVACIYA STRUKTURALARI

Oskinbaeva Gulziyba Davletbayevna

Berdaq atindag'i Qaraqalpaq mamleketlik universiteti Pedagogika hám psixologiya kafedrası oqıtıwshısı.

Bekbergenova Diynara Rasbergenovna

Berdaq atindag'i Qaraqalpaq mamleketlik universiteti Ko'rkem o'ner fakulteti psixologiya bag'dari

2-A kurs studenti

Annotatsiya: *Bul maqalada motivaciya túsinigi hám onıń dúzilisi psixologiyalıq, sociallıq hám ámeliy kózqarastan talqılanadı. Motivaciyanıń ishki hám sırtqı faktorları, sonday-aq, olardıń insan iskerligine tásiiri kórip shıǵıladı. Motivaciya sistemaların jetilistiriw boyınsha ilimiy qatnaslar hám ámeliy usınıslar da keltirilgen. Bul izertlew bilimlendiriw, biznes, psixologiya hám basqa da tarawlar ushın motivaciya mexanizmlerin nátiyjeli basqarıw imkaniyatların beredi.*

Аннотация: *В данной статье анализируются понятие мотивации и её структура с психологической, социальной и практической точек зрения. Рассматриваются внутренние и внешние факторы мотивации, а также их влияние на деятельность человека. Также представлены научные подходы и практические рекомендации по совершенствованию систем мотивации. Это исследование открывает возможности для эффективного управления механизмами мотивации в таких областях, как образование, бизнес, психология и другие сферы.*

Abstract: *This article analyzes the concept of motivation and its structure from psychological, social, and practical perspectives. It examines the internal and external factors of motivation as well as their impact on human activity. Scientific approaches and practical recommendations for improving motivation systems are also presented. This research provides opportunities for effectively managing motivation mechanisms in fields such as education, business, psychology, and other areas.*

Tayanish sózler: *motivaciya, ishki faktorlar, sırtqı faktorlar, motivaciya sisteması, psixologiya, sociallıq zárúrlıklar, jumis nátiyjeliligi.*

KIRISIW

Motivaciya insan háreketleriniń bas faktori bolip, háreketti baslaw, dawam ettiriw hám nátiyjege erisiw ushın zárúr bolgan ishki hám sırtqı xoshametlewshilerdi óz ishine aladı. Motivaciya strukturaların tereń úyreniw tek individual rawajlanıwda emes, al sociallıq hám ekonomikalıq sistemalarda nátiyjelilikti arttırıw ushın da áhmietli. Bul maqala motivaciya túsinigin teoriyalıq hám ámeliy qatnaslar arqalı keńirek sáwlelendiredi.

Motivaciyanıń tiykargı strukturaları

Ishki motivaciya:

Ishki motivaciya insannıń ishki mútájlikleri hám qızıǵıwshılıqlarına tiykarlanadı. Bul túrdegi motivaciyanıń tiykargı derekleri tómendegiler:

- Biliwge umtılw: İnsan jańa bilimlerde úyreniwge bolgan ishki qızıǵıwshılıqtan xoshamet aladı.

● Dóretiwshilik: Jańalıq jaratıw hám óz ideyaların ámelge asırıw arqalı qanaatlanıwshılıq alıw.

Óz-ózin rawajlandırıw: Óz maqsetlerine erisiw hám ózin hár tárepleme jetilistiriw tilegi.

Bul shaxstıń ishki qanaatlanıwshılıqtan kelip shıǵatuǵın háreketleri. Ol úyreniw, dóretiwshilik hám jeke ósiw sıyaqlı tarawlarda tiykarǵı faktor bolıp xızmet etedi. Máselen, Deci hám Ranniń ózin-ózi basqarıw teoriyasına muwapıq, ishki motivaciya avtonomiya, uqıplılıq hám sociallıq baylanıshlıqqa tiykarlanadı.

Sırtqı motivaciya:

Sırtqı motivaciya sırtqı xoshametlewshi faktorlarǵa tiykarlanadı. Bul túrdegi motivaciya derekleri:

● Sıylıqlar hám bonuslar: Jumis yaki oqıwdaǵı jetiskenlikler ushın beriletuǵın sıylıqlar.

Bul sırtqı sıylıqlar yamasa jazalarga tiykarlangan. Máselen, miynet haqınıń kóbeyiwi yamasa járiyma qollanıw sırtqı motivaciya elementleri bolıp esaplanadı

● Tan alıw hám status: Jámiyette tán alınıw hám húrmetke iye bolıw.

● Jazalardan qashıw: Qáteler yamasa kemshilikler ushın jaza almaw tilegi.

Motivaciya sistemaların basqarıw usılları

Ishki hám sırtqı faktorlar teńsalmaqlılıǵı:

Motivaciya nátiyjeliligin arttırıw ushın ishki hám sırtqı motivler bir-birin toliqtırıwı kerek. Misalı, oqıwshıǵa sıylıq beriw menen birge onıń oqıwǵa bolǵan qızıǵıwshılıǵın da xoshametlew kerek.

Individual mütájliliklerdi yesapqa alıw:

Hár bir insanniń motivaciyası ózine tán bolǵanı ushın, individual qatnas nátiyjelilikti arttıradı. Máselen, ayırım adamlar tán alınıwǵa mütájlilik sezse, basqalar maqsetke erisiwde ózin sınaqtan ótkeriwdi qáleydi.

Bilimlendiriw hám oqıw proceslerinde motivaciya

Bilim beriw procesinde motivaciya sistemasın duris shólkemlestiriw oqıwshılardıń bilim alıw procesine qızıǵıwshılıǵın arttıradı. Oqıtıwshılar oqıwshılardı xoshametlew ushın tómendegi usıllardan paydalanıwı múmkin:

● Jumis ushın sıylıq beriw.

● Dóretiwshilik hám innovacijalardı xoshametlew.

● Topar isleri arqalı sociallıq talaplardı qanaatlandırıw.

Motivaciya psixologiyasında zamanagóy jantasıwlar:

Búgingi kúnde motivaciyanı basqarıwda tómendegi jańa teoriyalar hám jantasıwlar áhmiyetli esaplanadı:

Maslovtin mütájlilikler iyerarxiyası:

Maslow insan zárúrliklerin piramida formasında súwretlegen bolıp, tiykargı biologiyalıq zárúrliklerden baslap, ózin-ózi ańlawǵa shekemgi basqıshlardı sıpatlaydı. Bul teoriya motivaciya strukturaların analizlewde úlken áhmiyetke iye.

Ózin-ózi anıqlaw teoriiyası (Self-Determination Theory)

Deci hám Ryan tárepinen islep shıǵılǵan bul teoriya motivaciyanı úsh tiykarǵı faktor menen baylanıstıradı:

● Avtonomiya: Insannıń óz háreketlerin basqarıw imkaniyatı.

Kompetenciya: Belgili bir iskerlikte tabısqa erisiw qábileti.

Sociallıq baylanıslar: Jámiyette óz ornın tabiw hám unamlı qatnasıqlar ornatiw zárúrligi.

Raǵbatlandırıw teoriyaları:

Zamanagóy izertlewler motivaciyanıń sırtqı faktorları - misalı, sıylıq hám jaza sistemaları - nátiyjeliligin arttırıw usılların usınıs etedi.

Juwmaq

Motivaciya strukturaların duris túsiniw hám basqarıw insan iskerligi nátiyjeliligin arttırıwdıń áhmiyetli shárti bolıp esaplanadı.

Ishki hám sırtqı faktorlardıń teń salmaqılıǵın támiyinlew, anıq maqsetler qoyıw hám individual mıtájliklerdi esapqa alıw motivaciya sistemaların jáne de nátiyjeli etedi. Bul maqalada keltirilgen teoriyalar hám ámeliy usınıslar bilimlendiriw, jumıs procesleri hám jámiyetti basqarıw sistemaların jetilistiriwge xızmet etiwı múmkin.

PAYDALANILGAN ÁDEBIYATLAR:

1. Deci, E. L., Ryan, R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior.
2. Maslow, A. H. Motivation and Personality.
3. Herzberg, F. The Motivation to Work.
4. Pink, D. H. Drive: The Surprising Truth About What Motivates Us.
5. Google Scholar:
<https://scholar.google.com/>
6. ResearchGate:
<https://www.researchgate.net/>
7. Deci, E. L., & Ryan, R. M. - Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. <https://selfdeterminationtheory.org/intrinsic-motivation-self-determination-human-behavior/>
8. Maslow, A. H. - Motivation and Personality. Goodreads (<https://www.goodreads.com/>)
9. <https://www.springer.com/>
10. <https://www.lehmanns.de/>